

Bestandsvurderinger for 2012

Projekt Fokuseret Fugleforvaltning

Redigeret af Jørn Dyhrberg Larsen, Lærke Schmedegaard og Heidi Thomsen

Stor skallesluger *Mergus merganser* Af artscaretaker Jan Blichert-Hansen

2012 har igen været et år med fremgang for stor skallesluger. Igen er det Bornholm og især Sønderborgområdet, hvor der er sat mange nye kasser op, der tilsyneladende har givet pote. I de to områder har der været foretaget en omfattende kontrol af yngleområder, hvilket har resulteret i en præcis angivelse af antallet af ynglefugle. Samme kontrol af kasser er i 2012 ikke foretaget i Storstrømsområdet, hvorfor antallet af ynglefund dette område må betragtes som et absolut minimum.

I Storstrømsområdet er der i Nordfeldt Skoven på Møn opsat 5 nye kasser der alle er blevet kontrolleret. En kasse blev set med dun, hvilket viser yngleforsøg.

I Østjylland er der 12. juli set 6 hunner med ca. 18 juvenile, hvilket formodes at svare til ca. 2-4 par. Det er det højeste antal observeret i dette lokale område i flere år. Hvor fuglene præcis har ynglet vides ikke, men et gæt kunne være ynglefugle fra bl.a. Silkeborg- og Skanderborg søerne.

I Ulvshaleløb ved Nyord er der 3. juli set ikke mindre end 85 juvenile, hvilket også er det højeste antal registreret i området i yngleperioden. Dette kunne tyde på at området fungerer som samleområde for årets ynglefugle fra det syd- og østsjællandske. Det samlede antal ynglepar vurderes til at være ca. 70-80 par mod 62-70 par i 2011

Tabel 1. Regional fordeling af ynglende Stor skallesluger *Mergus merganser* i 2012.

DOF-afdeling	Ynglepar	lokaliteter
Storstrøm	24-26 (29-31)	16
København	1-2	2
Sønderjylland	26-28	18
Østjylland	4	1
Øvrige Jylland	0	0
Bornholm	13-16	7
I alt	68-76 (73-81)	44

Rød glente *Milvus milvus* Af Iben Hove Sørensen

Den danske bestand af rød glente var på mellem 90 og 108 par i 2012, hvilket er resultatet af en konstant fremgang for arten gennem de seneste ti år. Omkring 70 unger fløj af rederne i 2012, og mindst ni glentepar fik hele tre unger på vingerne.

Omkring halvdelen af parrene yngede i Jylland, hvor de tætteste glentebestande fandtes i Sydøst-, Øst- og Nordjylland. Fyn og Vestsjælland havde ligeledes relativt høje glentetætheder.

Rød glente har været i stor fremgang, siden den i 1970 genindvandrede som dansk ynglefugl, og det ser fortsat ikke ud til, at antallet af danske glentepar har nået sit maksimum. Ganske som havørnen er glenten i særlig stor fremgang på Fyn, hvor der i 2012 yngede 10-14 par; i 2009 yngede der kun fem par.

Egnede ynglepladser findes over det meste af landet, og det er muligt, at nogle par hvert år bliver overset. I takt med at rød glente er blevet mere almindelig, er det også blevet sværere at lokalisere de enkelte par.

Desværre oplever vi fortsat problemer med forgiftning af rød glente i Danmark.

Carbofuran blev også i 2012 fundet mange steder i landet, og ofte var giften lagt ud i områder med ynglende rød glente. Det er yderst beklageligt, at denne form for forbrydelser fortsat finder sted her i landet.

Havørn *Haliaetus albicilla* *Af artscaretaker Erik Ehmsen*

Udviklingen går stærkt for denne art, og der blev således konstateret en stigning i antallet af ynglepar fra 38 par i 2011 til 48 par i 2012. Ynglesuccesen blev dog ikke tilsvarende forøget idet kun 52 unger fløj fra de danske reder i 2012 mens 54 unger blev flyvefærdige i 2011. Den manglende stigning i antallet af flyvefærdige unger kan blandt andet skyldes den store andel af nyetablerede ynglepar i 2012. Derudover, fik forbavsende mange af de gamle par (4 par) tre unger.

Udviklingen går som forventet. Da områderne i det sydøstlige Danmark nu ser ud til at nærme sig sin bærekapacitet, flytter udviklingen i ynglebestanden mod nordvest. Således har Fyn næsten fordoblet sit antal af ynglepar. Det betyder samtidigt, at ørnene kommer stadig i oftere kontakt med mennesker, det værende på både godt og ondt. Der opleves en stigende interesse ved Ørnens Dag og andre ørnearrangementer, men desværre opleves også en stigning i sager med forgiftninger og andre trusler mod ørnene.

Desværre viser det sig at blive sværere og sværere at finde folk der ønsker at være redekoordinatorer.

For at give et muligt billede af fremtiden for havørnen i Danmark kan man med fordel se på fremtidsprognoserne fra vores nabolande. De tyske ørnefolk i Slesvig- Holsten har beregnet områdets bærekapacitet til at være ca. 120 par mod de nuværende 75 par. Danmark ligner på mange måder området lige syd for grænsen, men er tre gange så stort og med færre indbyggere pr kvadratkilometer. Det er derfor nærliggende at tro, at Danmarks bærekapacitet for antallet af ynglepar er højere end Slesvig- Holstens – måske endda op til 350 par.

Hedehøg *Circus pygargus* *Af artscaretakere Lars Maltha Rasmussen & Michael Clausen*

Der ynglede 18-23 par hedehøge i 2012, hvilket stort set er det samme antal par som i 2011. Alle parrene blev registreret i Sydvest- og Sønderjylland.

Vejret var gunstigt i starten af ynglesæsonen med en våd april måned med gennemsnitstemperaturer efterfulgt af en varm, tør og solrig maj måned og æglægningen startede derfor planmæssigt. Resten af sommeren prægedes derimod af usædvanligt koldt og vådt vejr i juni og juli.

I alt kom der 18 unger på vingerne i 2012, hvoraf 14 unger kom fra de seks indhegnede reder og 4 unger kom fra to reder der ikke var blevet indhegnet.

Hovedparten af yngleparrene opgav af ukendte årsager at yngle. De par, der fik flyvefærdige unger, producerede alle ret store kuld, hvilket derfor ikke tyder på at fødemangel kan være årsagen. De par der havde ynglesucces, befandt sig alle inden for kort afstand af Vadehavet.

Kornhøsten påbegyndtes relativt sent pga. vejret, og i de fleste tilfælde først efter rederne var forladt. Flere steder overnattede de flyvefærdige unger i indhegningerne som blev stående efter høsten.

I starten af juli blev et ynglepar ved Buntje-Ballum forsynet med GPS-sendere og farveringe, mens et ynglepar ved Søndernæs blev forsynet med satellitsendere og farveringe. Dertil blev i alt 11 unger ringmærket med metalringe. Mærkningen skete i et samarbejde mellem DOF, Zoologisk Museum, Københavns Universitet og hollandske forskere.

Feltarbejdet i Sydvestjylland blev hovedsagelig udført af Michael Bødker Clausen med bistand fra Lars Maltha Rasmussen, Mathilde Lerche Jørgensen og Henning Heldbjerg. Flere andre bidrog med oplysninger om hedehøge.

Læs mere i arbejdsrapporten fra Projekt Hedehøg 2012 (Rasmussen & Clausen, 2012) og i DOFT: Lerche-Jørgensen, Mathilde, Lars

Maltha Rasmussen, Michael Bødker Clausen, Carsten Rahbek & Kasper Thorup: Effekt af redehabitat, hegning og vejr på ungeproduktion hos danske Hedehøge fra 1995-2009. *Dansk Orn. Foren. Tidsskr.* 106: 79-86.

Vandrefalk *Falco peregrinus*
Af artscaretaker Niels Peter Andreasen

Der blev i 2012 optalt 12 stedfaste ynglepar, hvoraf 6 par blev fundet på Møn, 1 par på Stevns, 3 par på Bornholm, 1 par i København og 1 par i Kolding. De 6 af parrene fik tilsammen 13 unger, hvoraf 10 blev ringmærkede. Både parret i Kolding og parret i København udviste yngleadfærd, dog uden at det resulterede i æg.

På Møns klint ynglede 3 ud af 4 par i 2012 mod 1,5 ynglepar i 2011, hvor samme hanfalk ynglede af to omgange med to forskellige hunner.

Hos det første falkepar på Møn er begge uden ringe, men svarer i dragttegningerne til hanfalken fra de forrige sæsoner, og hunfalken fra første kuld i 2011. Rugeperioden startede omkring 27. marts. Der blev jævnligt observeret andre han- og hunfalke i området, men rugningen forløb planmæssigt med klækning omkring 1. maj. Der blev foretaget ringmærkning af 3 unger 24. maj (2 hunner, muligvis 1 han) med lilla farveringe med hvide tegn. Udflyvningen skete omkring 16. juni.

Hanfalken fra det andet mønske par er født Møns Klint i 2009 og er ringmærket med en sort farvering med bogstaverne HK i hvidt. Hunfalken er uden ring, men svarer i dragttegning til hunfalken fra det andet kuld 2011. Parret holdt i april til på Store Stejlebjerg, hvor der blev observeret parring og fødeoverlevering, men skiftede senere til Gråryg, dog uden tegn på æglægning og unger. Falkeparret var mindre fast på lokaliteten i slutningen af maj og ind i juni.

Hanfalken HK fra 2009 i nyt par på Møns Klint.

Det tredje falkepar på Møn blev opdaget kraftigt varslende i april på en uventet lokalitet, og redehulen blev kort tid efter lokaliseret på en privat grund. For at undgå forstyrrelse er der kun foretaget få observationer, indtil æggene klækkede d. 5. juni, hvorefter de to unger blev ringmærket. Udflyvningen skete omkring d. 21. juni. Der blev ikke observeret nogen ringe på de voksne fugle.

30. juni blev endnu et ynglepar på Møn lokaliseret ved Slotsgravlene nord for Jydelejet. En stor hunfalk med en markant lang skægstribe plukkede bytte og fløj senere hen og fodrede en ung udflyvning falk, mens en voksen hanfalk sad i nærheden. Hunfalken blev senere observeret med den unge falk. Hanfalken har en dragt med en ret skarp afgrænset "hagesmæk" til brystets sribning. Der blev ikke observeret nogen ringe på de voksne fugle.

I juli kom oplysning om observationer af et varslende falkepar i maj-juni på anden lokalitet på Møn (lokalitet HK, Kystskrænt). Falkene blev fortsat observeret i juli, men uden tegn på æg eller unger.

Yderligere holdt et falkepar til på Mønbroen i starten af ynglesæsonen, men kassen var spærret på grund af planlagt broarbejde. Den blev dog åbnet senere på foråret, men trods falkeparrets territoriehævdelse og bytteaflevering sås ingen æglægning eller unger.

Yngleparret på Stevns (lokalitet SK, Mandehoved) lagde sig i slutningen af marts. Æggene klækkede i slutningen af april, og

ringmærkningen af de 2 unger blev foretaget 24. maj, mens et goldt æg lå tilbage på hylden. Udflyvningen skete omkring d. 10. juni.

På Bornholm ved Slotslyngen, Mulekleven, fandt parret fra sidste sæson tilsyneladende forbi igen, hvor de lagde sig omkring 1. april. Kuldet på 4 unger blev ringmærket 25. maj.

To nye par kom til på Bornholm, hvoraf det ene par lagde sig 25.-27. marts ved Vang stenbrud. Det kom der 1 unge ud af, og den blev ringmærket 25. maj. Det sidste par holdt til ved Stubbeløkken, hvor de parrede sig og hævdede territorium i begyndelsen af april. De har holdt fast til på lokaliteten gennem foråret, men uden tegn på æg eller unger.

Et falkepar blev set i parring og med bytteoverlevering ved Radisson-hotellet i København, hvor der er opsat en kasse. Parret er dog kun set en enkelt gang ved kassen, da der antagelig er for meget forstyrrelse på tagetagen af hotellet. På trods af yngleadfærd resulterede det ikke i æg.

Også ved Skærbækværket ved Kolding er et falkepar observeret i parring, samt fødeoverlevering og ophold i kassen i længere perioder, men ingen tegn på hverken æg eller unger.

Endvidere er der flere andre observationer af Vandrefalk i ynglesæsonen.

Ved Valby Gasværk i København er et enkelt par observeret, men ifølge oplysninger blev de bevidst jaget bort. 1 par er observeret fast i havneområdet ved Assens til ind i april (kasse opsat). Ved Limfjorden er der observationer af vandrefalke i nærheden af en egnet ynglelokalitet med ekskrementer, samt observationer af antageligt et til flere par langs kystskrænter eller bygningsanlæg ved fjorden. Ved Vadehavet er der igen i år oplysninger om vandrefalke med tegn på parringsflugt og territoriehævdelse, men ingen sikre fund. I det øvrige Danmark har der været mange observationer af enlige falke gennem hele ynglesæsonen.

Hvidbrystet præstekrave

Charadrius alexandrinus

Af artscaretakere Ole Thorup & Karsten Larursen

I 2012 blev der optalt 56 ynglepar. Antallet af ynglepar i Vadehavet har i perioden 1996-2012 ligget ret fast på mellem 50 og 70 ynglepar. Dog adskiller årene 1999 og 2002 sig ved at der i disse år var flere ynglepar.

Strandene blev oversvømmet af højvande flere gange i ynglesæsonen. Præstekravernes ynglesucces er ikke blevet undersøgt, men adskillige ægkuld vurderes at være gået til under oversvømmelserne i 2012.

Tabel 2. Antal ynglepar af kolonifugle på stranden i Vadehavet 1996-2012. I tabellen er vist gennemsnitstal for tre fireårs-perioder og antal optalte ynglepar for de seneste år.

Hvidbrystet præstekrave	1996-1999	2000-2003	2004-2007	2008	2009	2010	2011	2012
Fanø, nordvest	16	14	4	8	4	5	12	7
Fanø, sydvest	0	1	0	0	0	0	0	1
Fanø, Vest- og Østkeldsand	0	1	0	0	0	1	0	0
Rømø, nordvest	20	25	24	26	11	16	11	5
Rømø Vesterhavsstrand syd for Lakolk	5	18	13	21	11	21	22	34
Rømø Sønderland	16	24	11	13	13	8	16	8
Skallingen	0	0	0	0	0	0	0	1
Rømødæmningen	0	0	0	0	0	0	0	0
Margrethe Kog	1	2	2	0	0	1	0	0
Forland, Vidåslusen	0	1	1	0	0	0	0	0
I alt	68	87	55	68	39	52	61	56

Langt de fleste hvidbrystede præstekraver har ynglet på Fanø og Rømø i hele programmeren (tabel 1). Fuglene flytter noget rundt mellem de enkelte ynglepladser fra år til år, og i 2012 ynglede 28 af de 56 par på Havsand på det sydvestlige Rømø.

Kirkeugle *Athene noctua*
Af artscaretaker Benny Kristensen

Kirkeuglen er en del af det nye DOF Fokuseret fugleforvaltning og i 2012 var intentionen at følge et kirkeuglepar med web cam. Desværre viste det sig at være lidt af en teknisk prøvelse og for ikke at forstyrre kirkeuglerne måtte vi derfor nødtvunget udskyde planerne.

Vurdering af den danske kirkeuglebestand alene ud fra DOFbasen, som i skrivende stund har 60 indtastninger – heraf 47 alene fra Føvling, er ikke muligt. Uden informationer fra Lars Bo Jacobsen, Svend Lassen, samt Bjarne Holm og Søren Hansen kunne følgende ikke have været udarbejdet. Erfaringer viser at der er en relativ stor andel ukendte lokaliteter. Ud fra materialet og den viden vi har om usikkerhedsfaktorer m.v. er det realistisk at vurdere bestanden til 40 par på landsplan. Hvordan parrene fordeler sig på landsplan ses i tabel 2.

Der er med sikkerhed kommet 14 unger på vingerne i 2012. I Ribe amt havde 3 par ynglesucces og fik tilsammen 10 flyvefærdige

*Tabel 3. Regional fordeling af kirkeugle *Athene noctua* i 2012.*

**Landsbestanden vurderes til 40 par.*

Amt	Ynglepar
Fyn	
Sønderjylland	0
Ribe	4-5
Ringkøbing	1
Vejle	0-2
Århus	1-2
Viborg	3-4
Nordjylland	25-30
Total	34-44*

unger. Et af disse par er landets vel mest kendte par i Føvling, som ifølge lokale kilder fik mindst 2 unger på vingerne. Det er en yderst positiv udvikling imod én enlig fugl i 2011. Yderligere et par lagde et kuld æg, men uden ynglesucces, og fremtiden for dette par ser ikke god ud.

I Asferg, Randers Kommune, fik et par 4 unger på vingerne efter daglig fodring. I Viborgområdet har der været ynglesucces på mindst én lokalitet, men med ukendt resultat idet ungerne fløj fra reden overraskende tidligt. I kerneområdet i Nordjyllands er der også ynglesucces med unger på vingerne, men der foreligger ikke nogle tal.

Der er muligvis kommet et nyt par til ved Horsens og her følges udviklingen nøje. Yderligere er der informationer om et par ynglende kirkeugler på Odderkanten. Der er flere uafhængige meldinger om observationer i Favrskov Kommune, men i skrivende stund er der ikke noteret et sikkert par i ovennævnte område. Udover det er tendensen i det øvrige Danmark en vis tilbagegang til trods for en ihærdig indsats for at modgå den negative ud/afvikling. I det tidligere Ringkøbing Amt hvor der tidligere holdt et par til, er parret nu forsvundet fra området. I Øster Bjerregrav er der desværre stadig kun en enlig han og det ser således rigtig skidt ud for en ellers fin Randers bestand. Parret på Djursland som ellers har holdt stand er forsvundet efter gården har skiftet ejer. Det frygtes at bestanden i Østjylland er væk om få år, hvis der virkelig ikke er flere kirkeugler derude end der kendes til.

I Viborg amt er der 2-3 par, dog mangler en ene for 3. år i træk er en enlig fugl. I kerneområdet, i det tidligere Nordjyllands Amt er der også en vis tilbagegang at spore om end der også er genfundet tidligere kendte par. På et såkaldt prikkort er der ikke mindre end 60 lokaliteter som i et eller andet omfang har været besøgt af en kirkeugle i løbet af året. Sværere er det at estimere det egentlige antal ynglepar, der menes at være på 25-30 par i Nordjylland samt 2-3 par i Vendsyssel.

Det er mildest talt uhyre trist at være vidne til den nedadgående tendens og spørgsmålet er i øjeblikket om kirkeuglebestanden i Danmark tuder på sidste vers.

Det grønne partnerskab, Projekt Kirkeugle, kører fortsat på højtryk for at redde kirkeuglebestanden i Danmark, om end den nedadgående kurve desværre ikke ser ud til at være knækket endnu. Vi glæder os over en relativ mild vinter og har ingen oplysninger om døde kirkeugler i år. Vi fodre fortsat kirkeuglerne på egnede lokaliteter, men har i år haft særlig fokus på mere vedvarende tiltag (hegning, afgræsning, vejledning) i håb om mere velegnede lokaliteter frem over. Preben Pedersen fra Danmarks Naturfredningsforening og lokal projektmand fra Aars, har i øvrigt pt. opsat omkring 50 kirkeuglekasser i Himmerland på lokaliteter hvor der er eller er blevet observeret kirkeugler.

Udvalgte ildsjæle fra projektet har i øvrigt, sammen med Klaus Dichmann (artskoordinator for Perleugle), været på studietur i Tyskland for at indhente erfaringer og viden fra de kirkeugleinteresserede i naboer. Det var uhyre spændende, og tysk grundighed er bare en nydelse at opleve. Slående var det at vi på en vej oplevede 4 par kirkeugler, alle side om side på gårde hvor der udelukkende var kvægdrift og møddinger på gårdspladserne.

I Nordtyskland hvor kirkeuglen er i fremgang, opsættes de fleste redkasser i træer, således at ungerne kan klatre op i kassen igen eller finde andet skjul. Ligesom i Danmark er husmår et problem for de tyske kirkeugler, men der foretages ingen regulering. Fourageringsmulighederne er generelt bedre i Tyskland, hvor flere af de mange mindre husdyrbrug har store åbne møddinger, hvor insektlivet og smånaverbstanden trives. Desværre er dette, grundet miljøreglerne, ikke tilladt i Danmark.

Opsætningen af kasser er meget velorganiseret og i modsætning til Danmark bliver der aldrig opsat redekasser på ejendomme uden husdyrbrug. Tyskerne

tilskriver også konkurrencen mellem slør- og kirkeugler som værende en del af årsagen til kirkeuglens nedgang. Begge arter kan godt yngle på samme ejendom, men i næsten alle tilfælde medfører det begrænset eller ingen ynglesucces for den lille kirkeugle. De tyske kirkeugleentusiaster er derfor yderst tilfredse med to hårde vinters reducere i sløruglebestanden. Sidst men ikke mindst flytter tyskerne gerne kirkeugleunger fra store kuld over til mindre kuld for at forbedre ungeoverlevelsen. Men de praktiserer også udsætning af kirkeugler, hvilket er yderst simpel og effektiv metode til at øge bestanden ifølge tyskerne.

Interesserede kan kontakte projektleder Svend Lassen, Agri Nord, svl@agrinord.dk, tlf. 99 98 97 39.

Kirkeuglekasse opsat i et træ

Perleugle *Aegolius funereus*
Af artscaretaker Klaus Dichmann

Antallet af kendte perleuglepar i Danmark har aldrig før været så stort som i 2012. Hele 7 ynglepar blev lokaliseret - fordelt med 3 par på Bornholm og 4 par i Jylland. Et par i Jylland havde valgt et forladt sortspættehul som ynglested, mens alle øvrige 6 par rugede i opsatte redekasser. De fleste hunner samt deres unger blev ringmærket/aflæst. Hunnen i et midtjysk par, nåede sågar at få hele 2 kuld på vingerne i løbet af sommeren, og et andet par, ligeledes fra Midtjylland, fik et kuld på hele 8 unger, der alle kom på vingerne. I alt kom der minimum 38 unger på vingerne fra 8 kuld (heraf 2 kuld af samme hun) i Danmark i 2012.

Måske varer det ikke længe, før der også findes ynglende Perleugle i sortspættehullerne i Sønderjylland. Der er opsat redekasser mange steder i Jylland, der sammen med sortspættens større udbredelse i de senere år nu tilbyder perleuglerne mange redemuligheder. Det vides ikke hvor mange ynglende perleugler, der kan være overset/ukendte i de jyske skove, da registreringen udelukkende omfatter lytning om natten i det tidlige forår samt kontrol af redekasser og sortspættehuller.

I perioden 2007-12 er der på ynglelokaliteterne i alt blevet ringmærket 60

perleugler, fordelt på 55 unger og 5 voksne hunner. Ingen af ynglehunnerne fanget i redekasserne har været ringmærket i udlandet, og af den grund er det derfor fortsat et åbent spørgsmål, om særligt den jyske bestand, på trods af en massiv ringmærkning af perleugler i en årrække syd for den dansk-tyske grænse, oprindeligt er indvandret til Danmark fra nord eller syd. Den bornholmske bestand formodes at være af svensk herkomst, men også dette spørgsmål er altså fortsat åbent. Kun ved forsæt fangst af ynglefuglene i de kommende år, vil disse spørgsmål måske blive belyst.

Perleugle i sortspættehul